

калює історичні, економічні, екологічні, географічні, демографічні, соціальні та інші особливості території.

Виконання функцій із самоврядування відповідними органами на рівні сільських, селищних і міських рад у різних регіонах України має спиратися не лише на однакові, передбачені чинним законодавством повноваження, але й на певну базу власного культурно-побутового обслуговування, представлену конкретними об'єктами обслуговування, здатну забезпечувати приблизно однаковий спектр (набір) послуг у всіх низових адміністративно-територіальних одиницях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Європейська хартія місцевого самоврядування. Страсбург. 15 жовтня 1985 р. (Хартію ратифіковано Законом № 452/97-ВР 15.07.97).

2. Бугай С. М. Сучасний адміністративно-територіальний устрій України: проблеми та можливі шляхи вирішення. – В кн. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України: зб. наук. пр. – Вип. 2. – К.: ДНДІМЕ, 2002. – С. 129–136.

3. Бугай С. М. Досвід реформування адміністративно-територіального устрою у країнах Європи: уроки для України. В кн. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України: зб. наук. пр. – Вип. 3. – К.: ДНДІМЕ, 2003. – С. 194–198.

4. Бугай С. М., Жовнірчик Я. Ф., Шандиба В. І. Формування самодостатніх територіальних громад шляхом інституціоналізації їх економічного саморозвитку. В кн. Моделювання та інформатизація соціально-економічного розвитку України: зб. наук. пр. – Вип. 6. – К.: ДНДІМЕ Мінекономіки України, 2005. – С. 164–173.

УДК 336.71

АНТИКРИЗОВІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СВІТОВОМУ ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Ю.Г. Волкова

О. Рогача, Є. Савельєва, О. Сохацької, С. Циганова, А. Філіпенка, В. Хорошковського.

Постановка проблеми. На стабільний розвиток усієї світової фінансової системи впливає макроекономічна політика окремо кожної держави. Стан внутрішньої макроекономічної рівноваги зазвичай визначається за умови, коли рівень ВВП дає змогу досягти повної зайнятості і стабільності цін. За умов довгострокової економічної рівноваги ще однією характеристикою внутрішньої рівноваги стає стійке економічне зростання і пошук нових стратегій для антикризового управління банківською складовою національних фінансових ринків.

Проблеми структурних змін кризового періоду в банківському секторі висвітлювали у своїх працях такі західні вчені: Дж. Сорос, Дж. Стігліц, а також російські вчені: Л. Абалкін, А. Анікін, А. Борковський, В. Казакевич, Л. Красавіна, Д. Михайлов, Ю. Осипов, Г. Солюс, В. Шенаєв, Ю. Шишков та ін. Серед вітчизняних учених-дослідників проблем розвитку світового фінансового середовища слід назвати роботи О. Барановського, А. Даниленка, Л. Кістерського, Д. Лук'яненка, З. Луцишин, О. Мозгового, Т. Мусяць, В. Новицького, Ю. Пахомова, О. Плотнікова,

Виклад основного матеріалу. Досліджено, що в умовах глобалізації світових господарських зв'язків з метою підтримки економіки в умовах світової рівноваги необхідними є уніфікація регламентацій, розробка спільних програм стимулювання окремих форм фінансування, стабілізація цін на матеріальні і технічні ресурси, запобігання невиконання договірних зобов'язань, сприяння збуту продукції, полегшення боргового пресингу, формування ефективної системи оподаткування, розширення нормативної бази приватно-державного партнерства. Особливу увагу доцільно приділити багатосторонній підтримці інноваційних технологій – витратного, але перспективного сектору світової економіки.

Реальний бюджет, макроекономічна стабілізація, тарифна і пенсійна реформи, оптимізація системи оподаткування – всі ці складові є запорукою подальшого стабільного розвитку як світового господарства в цілому, так і окремих його ланок. За даними економістів Світового банку, відновлення економіки країн Європи і Центральної Азії після фінансово-економічної кризи буде повільним. Згідно з прогнозом Світового банку, зростання ВВП у регіоні в 2011–2013 рр. буде на рівні 3–4% в порівнянні з п'ятивідсотковим зростанням на Близькому Сході і восьмивідсотковим збільшенням у країнах Азії.

В умовах подолання криз, формування і розвитку ринків у зв'язку з відсутністю комерційних інтересів

тільки держава здатна підтримати розвиток життєво важливих галузей економіки, соціальної сфери, освіти, компенсувати вади ринку, пов'язані з прагненням бізнесу до швидкого отримання значного прибутку. Крім того, у зв'язку зі стихійним розвитком ринку держава спроможна справити позитивний вплив на підтримання балансу попиту і пропозиції, регулюючи через ціни темпи зростання і структуру розвитку економіки.

Під час кризи виникає асиметрія макроекономічних відносин: неоліберальна система не здатна забезпечувати потреби господарських зв'язків. Тому основне навантаження жорсткого регулятора і координатора національного розвитку бере на себе держава, спроможна здійснювати підтримку і контроль, регенеруючи процеси перехідного періоду.

Для здійснення аналізу систему механізмів і інструментів регулювання розвитку світового фінансового ринку (СФР) і зокрема його банківської складової доцільно визначити за такими напрямками:

1. *Прискорення інтегрованості "нових" фінансових ринків у систему функціонування СФР* і визнання небезпечності лібералізації національного ринку капіталу за умов відсутності відповідної програми лібералізації фінансового ринку. Необхідно зазначити, що короткостроковий приплив і відплив капіталу мають значний небажаний зовнішній ефект, оскільки мають витрати не безпосередні учасники операцій. У цьому випадку бажаним є втручання в діяльність ринків, у тому числі через податкову і банківську системи. Важливими заходами є здійснення політики лібералізації ринку згідно з чітко розробленою програмою в поетапному режимі, а також установа контролю над обсягами і напрямками потоків капіталу з боку держави (національний рівень) і міжнародних фінансових організацій (наднаціональний рівень).

Особливого значення в даному контексті набуває питання визначення ролі і форм функціонування хеджінгових фондів, а також необхідності встановлення контролю над їхньою діяльністю, у першу чергу з метою перешкодження короткостроковому рухові капіталу [1, с. 193]. З огляду на значний позитивний вплив хеджінгових фондів на стабільність фінансового ринку, важливим є питання щодо збільшення їхніх розмірів і розширення присутності. Необхідно зазначити, що активна роль цих фондів на ринках робить їх важливими суб'єктами навіть у разі незначного розміру. Крім того, вони пропонують привабливі переваги диверсифікації, більш гнучко реагують на зміни на фінансовому ринку, а також виконують функцію страхування ризику на деяких сегментах фінансового ринку, наприклад на ринку страхових контрактів [2, с. 126]. Таким чином, розвиток хеджінгових фондів є важливою умовою для розвитку СФР у разі забезпечення належного регулювання їхньої діяльності, у

першу чергу на законодавчому рівні.

2. *Удосконалення системи менеджменту ризиків* є актуальним завданням для всіх країн, що задіяні в процесах СФР. Нині країни в усьому світі мають проблеми внаслідок дії ризику, що спричинений коливаннями обмінних курсів, кредитним, інформаційним ризиком тощо. Важливим інструментом подолання або мінімізації валютних і відсоткових ризиків може стати запровадження механізму їхнього страхування на міжнародних ринках шляхом удосконалення використання інструментів ринку деривативів у коротко- і довгостроковій перспективі. Проте сьогодні країни мають змогу застрахуватися тільки від короткострокових коливань. Водночас розвинуті країни мають набагато більші можливості протистояти цій небезпеці, тому саме вони мають сприяти розвитку механізму такого страхування.

Серед заходів щодо мінімізації ризиків, викликаних стрімким збільшенням обсягів кредитування, першочерговими є моніторинг і контроль обсягів кредитування, узгодження податкових розбіжностей, підвищення рівня інформованості позичальників стосовно можливих ризиків, передусім коливань обмінних курсів і відсоткових ставок. Крім того, важливим заходом подолання або мінімізації кредитного ризику є проведення реформи процедури банкрутства і заморожування платежів (уніфікація функціонування інституту банкрутства). Коли приватні позичальники не мають змоги виплачувати борги місцевим і іноземним кредиторам, доцільним є вирішення даної проблеми шляхом банкрутства, а не шляхом надання допомоги кредиторам, яку зазвичай фінансує МВФ. Необхідним є реформування процедури банкрутства з урахуванням особливих умов, що виникають у разі наявності макроекономічних коливань. Така реформа матиме позитивні наслідки, зокрема в застосуванні більш зважених і продуманих механізмів у разі надання позик. Крім того, із розширенням застосування процедури банкрутства і заморожування платежів зменшиться необхідність застосування великих рятувальних позик, які часто виявляються неефективними, оскільки кошти переважно спрямовуються на повернення кредитів західним кредиторам або для підтримання штучно завищених обмінних грошових курсів протягом тривалого періоду.

Особливого значення для розвитку СФР за умов глобальної комп'ютеризації і інформатизації набуває забезпечення надійних і стабільних платіжних систем. Ризики їхньої нестабільності можуть мати як локальні, так і глобальні наслідки деструктивного характеру. З метою запобігання систематичного ризику необхідним завданням є запровадження спеціальної наглядової програми для забезпечення надійності, ефективності і зміцнення стабільності платіжних систем як на національному (регіональному), так і на глобальному рівні.

Поряд із цим необхідно забезпечити постійне технологічне оновлення та вдосконалення платіжних систем, що сприятиме скороченню ризику, який пов'язаний із використанням застарілих технологій. Крім того, це надасть можливість диверсифікувати покриття за географічним критерієм і підвищити ефективність взаємодії фінансових агентів через комп'ютерні мережі.

Досягнення у сфері інформатизації і комп'ютерних технологій, а також їхнє впровадження, сприяють розвитку й ефективному функціонуванню СФР, зокрема:

- збільшують для учасників ринку можливості щодо збирання й опрацювання інформації про фінансові ризики у світі, що у свою чергу сприяє вдосконаленню системи прийняття фінансових рішень;

- надають можливість активно здійснювати торгівлю фінансовими активами з використанням новітніх фінансових інструментів, причому учасниками таких «торгів» нарівні з фінансовими гігантами можуть бути невеликі венчурні компанії;

- забезпечують здійснення масштабних фінансових трансакцій одночасно в кількох провідних СФЦ (Європі, Америці, Азії).

Важливо зазначити, що внаслідок процесів фінансової глобалізації та інформатизації, що сприяють об'єднанню різних сегментів СФР, відбулося суттєве зростання обсягів міжнародних фінансових угод. Так, процедури укладання угод і розрахунків відбувалися на міжсистемній основі, оскільки торговельні партнери, які знаходилися в різних країнах, часто використовували різні системи розрахунків і різні правила регулювання операцій. Для зменшення негативних наслідків такої системи, виникла необхідність запровадження консолідованої системи укладання угод і клірингу. Тому надзвичайно актуальним сьогодні є завдання щодо запровадження заходів, спрямованих на прискорення процесів міжнародної консолідації і уніфікації систем укладання угод і клірингу. Це сприятиме підвищенню технічної ефективності міжнародних фінансових операцій в Європі і світі, а також зменшить середню кількість різних систем, що задіяні в даному процесі. Таким чином, менший масив інформації й інструкцій, що передається електронними мережами, сприятиме зниженню ризику кризових явищ, а значить і системного ризику.

3. *Поліпшення системи реагування на кризові явища* на національних фінансових ринках має здійснюватися з урахуванням соціального і політичного контексту. Важливим фактором щодо вирішення цього завдання є здійснення постійного моніторингу національних складових СФР з метою виявлення джерел потенційних ризиків і послідовного виконання адекватних коригуючих дій.

Так, відповіддю світової фінансової спільноти на руйнівні кризи 90-х років стала серія ініціатив, відома

під назвою «удосконалення міжнародної фінансової архітектури» [3, с.1]. Найважливіші з них стосуються розробки і використання стандартів, збільшення прозорості і посилення уваги до фінансового сектору, введення МВФ механізму додаткового фінансування і умовних кредитних ліній, поліпшення методології прогнозування кризових ситуацій і обслуговування державного боргу. Однак ці ініціативи, як свідчить практика, неспроможні повністю попередити економічні кризи.

Для розв'язання проблем, що пов'язані з нестійкістю фінансових ринків, доцільно запровадити комплексну програму, яка б передбачала реалізацію [1, с.194–201]:

› *Надзвичайних заходів з метою припинення впливу капіталу шляхом:*

- конверсії боргів в акції. Така схема могла б «розчистити завали» в банківській системі і сприяти одужанню місцевих економік за умови погодження міжнародних кредиторів на втрати щодо списання боргів;

- заснування Міжнародної корпорації страхових кредитів. Це сприяло б значному зниженню вартості кредитних коштів і дало б змогу зацікавленим країнам фінансово забезпечити вищий рівень внутрішнього попиту. Така схема була б корисною як для окремих країн, так і для глобальної економіки в цілому;

- надання допомоги тим країнам, що здійснюють «здорову» економічну політику, в одержанні доступу до міжнародних ринків капіталу через механізм фінансування за допомогою нового випуску спеціальних прав на одержання кредиту. Реалізація даної пропозиції могла б допомогти уникнути необхідності зниження відсоткових ставок у центрі, що поліпшило б загальний баланс глобальної економіки.

› *Довгострокових реформ, які пов'язані з неповноцінністю нинішньої фінансової архітектури, що стало очевидним під час глобальної фінансової кризи в 2008 р.* Виявом цієї неповноцінності є відсутність адекватних органів міжнародного нагляду і регулювання фінансової сфери. Існування асиметрії у ставленні МВФ до різних учасників фінансових відносин стало причиною нестабільності міжнародної фінансової системи. За нинішніх умов функціонування МВФ асиметрію не можна виправити без запровадження схеми страхування кредитів або іншого методу стимулювання міжнародних кредитів і інвестицій.

Важливим напрямом реалізації цього завдання є також оздоровлення локальних (регіональних) ринків у межах глобального фінансового середовища. Необхідним також є пошук міжнародними фінансовими інститутами нових форм співробітництва з країнами, які здійснюють реформи. Разом з тим оздоровлення локальних ринків пов'язане з управлінням ними ззовні, адже, як показав досвід лібералізації, самостійно

вони одужувати не можуть. Отже, очікується посилення контролю за локальними ринками з акцентом на середньострокове і довгострокове планування. Нині такий контроль може здійснити лише держава. Ті держави, які зможуть найефективніше реалізувати у своїй діяльності функцію планування, отримають серйозні переваги. Саме в цьому випадку пріоритет консервативної Європи є очевидним [3, с. 3].

4. *Удосконалення системи регулювання складових СФР* є завданням, що набуло особливої гостроти в розрізі майбутнього розвитку СФР, інструментів і механізмів його регулювання. Донедавна вважалося, що за умов одержання абсолютно точної інформації ринки можуть самі потурбуватися про себе, а тому головне завдання полягало в забезпеченні доступності і публічності інформації й уникненні будь-якого втручання в ринковий механізм. Зараз, коли фінансовим ринкам притаманна нестабільність, важливим завданням щодо їхнього розвитку є підтримання стабільності шляхом запровадження нових інструментів і підходів до регулювання цих ринків на глобальному рівні. Ідеться про розробку, використання і постійне вдосконалення уніфікованих стандартів і нормативів регулювання (за прикладом системи нормативів «Базель» і «Базель-2», які використовуються в банківському секторі країн Європи).

Крім того, система регулювання фінансових ринків має бути комплексною, гнучкою і побудована як гармонічна, збалансована, багаторівнева система законодавчих і нормативних актів, в основу якої покладено прогресивні інформаційні технології.

Система законодавчих актів має бути узгоджена, взаємозв'язана як по вертикалі, так і по горизонталі, охоплювати всі сфери економіки, соціальної і регіональної політики. Особливого значення набуває процес створення багатосторонніх угод, актів, що регулюють діяльність фінансових інститутів і держав на СФР.

Міжнародні законодавчі акти мають забезпечувати достовірність надання інформації про фінансовий ринок.

Система фінансового законодавства має враховувати вимоги міжнародних фінансових інститутів, для реалізації можливостей щодо участі суб'єктів фінансового ринку в міжнародних проектах і програмах. Окреме завдання полягає в уніфікації цих вимог, переліку обов'язкових законодавчих і нормативних актів, принципів їхніх положень для всіх членів світової фінансової спільноти.

Крім того, на основі законодавчих актів і для забезпечення їхнього функціонування має бути створена міжнародна нормативно-правова база, уніфікована система обліку, інтегральний пакет модельних законодавчих рішень, які надавали б можливість країнам оперативно гармонізувати свою законодавчу базу.

Це сприятиме тому, що організаційна структура фінансового ринку ставатиме все більш інтернаціональною та інтегрованою. Отже, чим різнобічнішим буде такий склад інфраструктури, тим повніше вона зможе реалізувати можливості держав, технологій, залучаючи капітал на більш сприятливих і вигідних умовах. Іншими словами, враховуючи неоднаковий рівень розвитку фінансової інфраструктури в регіонах світу, системну кризу багатьох економік, неможливість самостійно організувати фінансування великих довгострокових проектів, фінансові й інвестиційні інститути повинні розміщуватися в регіонах із надлишком капіталу і розвинутою інфраструктурою. Крім того, створювана структура має враховувати особливості інтеграції функцій та інструментів фінансового ринку.

Актуальним завданням регулювання розвитку СФР визначено вдосконалення його інституційної складової, зокрема визначення ролі і місця фінансових інституцій у процесах функціонування й управління СФР. Одним із напрямів реалізації цього завдання є перегляд ролі і функцій міжнародних фінансових організацій, передусім тих, які виконують регулюючі функції. Для міжнародних фінансових організацій, зокрема МВФ і МБРР слід було б чітко визначити пріоритетні напрями діяльності. З огляду на процеси фінансової нестабільності необхідно визначити роль національних фінансових ринків передусім з точки зору сприяння заходам, спрямованим на обмеження деформуючого руху короткострокового капіталу. Вони також мають здійснювати постійний моніторинг СФР, щоб виявляти джерела потенційних ризиків і послідовно пропонувати адекватні коригуючі дії. Отже, у своєму розвитку СФР пов'язаний з необхідністю посилення міжнародного контролю за використанням капіталу, і розуміння цього важливе як для країн із ринками, що розвиваються, так і для центрів світової фінансової індустрії. Особливої потреби у створенні нового і єдиного координуючого органу регулювання СФР немає, адже ті регулюючі організації, що існують, мають достатньо механізмів і повноважень для реалізації покладених на них функцій.

Слід зазначити, що в процесі зближення національних економік і інтернаціоналізації фінансових ринків все більш очевидною стає необхідність застосування нових підходів до формування системи управління СФР, що базувалися б на єдиних стандартах і нормах функціонування фінансових ринків. У відповідності до перетворення світової економіки в єдину систему виробляються специфічні ринкові механізми саморегулювання світових фінансових відносин. До певного часу такий механізм міг підтримувати природні для нього коливання параметрів у певних межах, безпечних для самозбереження. Але коли суто економічні коливання стають надто значними і починають загрожувати цілісності світової фінансової системи, що

свідчить про обмеженість адаптаційних можливостей саморегулювання, виникає необхідність у створенні нової сучасної системи регулювання розвитку СФР. Інституційною основою такої системи визначено створення сучасного організаційно-регуляторного комплексу функціонування СФР як сукупності міжнародних політичних і фінансових організацій, регіональних союзів тощо. Роль інституцій у цьому комплексі полягає в розробленні і здійсненні спільної стратегії регулювання і координації СФР на глобальному рівні. Передусім ідеться про розробку загальних правових норм, що мають регулювати взаємовідносини суб'єктів фінансових ринків. Каркас даного комплексу має спиратися на дві опори – національні як основні низові регулятори і наднаціональну структуру, яка координує і спрямовує дії останніх. Цей комплекс може уможливити використання переваг економії на масштабах, забезпечити добре організовану систему контролю, більшу прозорість ринку, що в результаті сприятиме підвищенню рівня міжнародної конкурентоспроможності національних фінансових ринків і ефективності СФР у цілому.

Створення такого комплексу передбачає формування нових форм міжнародного співробітництва у фінансовій сфері, а також оздоровлення національної кредитно-фінансової і платіжної систем. Це сприятиме більш безпечному розвитку всіх складових СФР.

Висновки

Як показав аналіз банківської практики, централь-

ні банки різних країн спрямовують свою діяльність у бік уніфікації регламентацій банківської діяльності, консолідації капіталу, всебічної підтримки національних банківських систем, що забезпечують потреби національної і глобальної економіки. У результаті оцінювання потреб бізнесу встановлено, що для реалізації програми формування єдиного економічного простору затребуваними виявляються довгострокове кредитування, проектне фінансування, у тому числі на синдикуваній основі, а також симетричний інформаційний обмін у всіх галузях економіки. Державна участь і підтримка зазначених напрямів сприятимуть створенню умов для ефективної інтернаціоналізації економічного простору. Раціональні і стійкі відносини суб'єктів господарювання формуються на базі загальних економічних інтересів і дієвої державної підтримки. Досвід ряду країн Центральної і Східної Європи, наприклад, показав, що поступальність дій і жорстка регламентація спекулятивних операцій сприяли мінімізації впливу кризи на національну економіку.

ЛІТЕРАТУРА

5. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: відкрите суспільство під загрозою. – К.: Основи, 1999.
6. Financial Stability Review, European Central Bank, December, 2004.
7. Саркисянц А. Г. Мировая финансовая архитектура: проблемы и перспективы // Бизнес и банки. – 2002. – № 30 (612). – С. 1–3.

УДК 502 (075.8)

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ГЕОЛОГІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

А. В. Бодюк, канд. екон. наук

Постановка проблеми. Геологічна інформація офіційно трактується як «...зафіксовані дані геологічного, геофізичного, геохімічного, аерокосмічного, економічного змісту, що характеризують будову надр, наявні в них корисні копалини, умови розробки родовищ, інші якісні і кількісні параметри й особливості надр і

отримані за результатами геологорозвідувальних, геолого-екологічних, науково-дослідних, експлуатаційних і інших робіт» [2, с. 159]. На отримання геологічної інформації спрямована вся науково-дослідна і виробнича діяльність геологічних підприємств. Геологічна інформація, на нашу думку, має стати одним із факторів підвищення ролі мінерально-сировинного бізнесу в економіці України й інших країн світу.

В Україні залишається не вирішеною проблема достатнього державного фінансування підприємств і наукових закладів геологічної галузі. Тому фінансування пошуково-розвідувальних досліджень і робіт (традиційно трактованого як фінансування геологорозвідувальних робіт) відповідно до потреб економіки з